

Próbatantárgy sok próbával

Hamar Zsolt az ősszel indult új, pécsi zenekari zenészképzésről

A pécsi Janus Pannonius Egyetem zenei szakának hangszeres növendékei tavaly őszi óta kiemelt formában foglalkoznak a zenekari gyakorlattal. Az órákat a Pécsi Szimfonikus Zenekar vezetője, Hamar Zsolt tartja, aki egy újfajta rendszert kíván kiépíteni. A képzés kísérleti jellegű, de már az eddig eltelt öt hónap is számos eredményt hozott, s nagy sikert aratott a növendékek félévi hangversenye. A zenekari zenészképzés átalakításának szempontjairól, s az eddigi tapasztalatokról, tanulságokról Hamar Zsolt számolt be.

– *Őn volt ennek az újfajta oktatási formának a kezdeményezője Pécssett?*

– Nem, hiszen minden egyetemen, főiskolán, ahol van hangszeres zenészképzés, ott akad valamilyen zenekar is, melynek keretein belül rendszeresen kipróbálhatják magukat a fiatal muzsikusként. Általában azonban ezek az együttesek elég alacsony színvonalon játszanak. Engem, mint a Pécsi Szimfonikus Zenekar vezetőjét, azzal a kéréssel keresett meg az egyetem vezetősége, hogy mondjam el, mit gondolok a zenekari zenészképzésről és arról, hogy szerintem hogyan lenne érdemes ezt a tárgyat tanítani. Először igyekeztem felvázolni a kiindulási pontokat, s megvizsgálni a hazai muzsikusképzés néhány sajátosságát. Az a fiatal zenész ugyanis, aki diplomát szerez valamely magyarországi felsőoktatási intézményben, vagy tanítani fog, vagy zenekari muzsikusként próbál boldogulni. Az pedig, hogy hol lesz zenetanár, nagymértékben függ attól, hol kapott diplomát, hiszen középfokú intézménybe zeneakadémiai végzettséggel lehet szerződni, a többi papír csak az alapfokú oktatáshoz jó. Érdekes módon azonban, az együttesek esetében nincs ilyen megkülönböztetés. Akár a Rádiózenekar, a Fesztiválzenekar vagy a Nemzeti Filharmonikus Zenekar hirdeti állást, a jelentkezéshez nem zeneakadémiai, hanem csupán felsőfokú diplomát kér. Muzsikusként tehát több a lehetőség, mint tanárként. Éppen ezért volt nekem, mint a Nemzeti Filharmonikusok első állandó karmesterének, megdöbbentő, hogy

amikor a nagy állami támogatást követően a kiemelt fizetésű állásokra próbajátékot hirdettünk, sokan vettek részt a meghallgatásokon, mégis a mai napig akad betöltetlen státuszunk. Kocsis Zoltánnal ugyanis úgy ítéltük meg, hogy bár jó muzsikusként jelentkeztek, mégsem elég kiválók ahhoz, hogy nálunk játszanak. A próbajátékokon ugyanis kiderült, még a frissen végzett, tehetséges fiatalok sincsenek tisztában a zenekari zenészség alapvető fortélyjaival. Nem tudják, hogyan kell együtt muzsikálni, mire kell figyelni a különböző együttesekben, mi fontos, és mi a kevésbé lényeges. Nem is beszélve arról, hogy stílusi kérdésekben és a kamarazenélés alapvető fogalmaiban is járatlanok. Ez bizony a felsőoktatási intézmények hibája.

– *Mindez talán annak a következménye, hogy mindenütt szólistaképzés folyik...*

– Részben igen, de persze azért nem szabad mindent az oktatás rovására írni. A zeneakadémiai zenészképzésre nagy a rálátásom, hiszen több éven át asszisztensként dolgoztam az intézmény zenekaránál, így tisztában vagyok a rendszer összes gyengeségével. Mégis úgy vélem, a Zeneakadémia rendkívül rangos és világszerte elismert oktatási intézmény. Az ott szerzett diploma még ma is valódi érték. Azzal azonban, hogy a felsőoktatási struktúra átalakult, hogy univerzitások születtek, hogy komoly, vidéki egyetemeken jöttek létre művészeti karok, zenei intézetek, felmerül a kérdés, vajon ezek az új intézmények hol kívánják elhelyezni magukat a zenei felsőoktatás térképén. Azt gondolom, hogy amennyiben „fiókszeneakadémiák” akarnak lenni, akkor eleve halálra ítélik magukat, hiszen a budapesti intézettel úgysem tudnak konkurrálni. Ezért érdemes valami olyat kitalálniuk, amelyben ők válhatnak a legjobbakká.

– *Ilyen például Pécssett az újszerű zenekari zenészképzés?*

– Igen, ráadásul erre igazán komoly igény is van, hiszen folyamatosan szükség van jó zenekari zenészekre. Mindezt, amit az előbb felsoroltam, elmondtam Pé-

cssett is, kiegészítve azzal, hogy hosszú távon a Janus Pannoniuson folyó képzést a zenekari zenészképzésre kellene felépíteni, s az oktatás végén ilyen szakdiplomát kellene adni a hallgatóknak. Így az intézet akár a Zeneakadémiának is komoly versenytársa lehet. Nem biztos, hogy a következő esztendő Kélemen Barnabása, Varga Tamása Pécssett fog diplomát szerezni, de mi képezhetjük azokat a muzsikusként, akik aztán a pécsi, a győri zenekarban vagy akár a Nemzeti Filharmonikusok között játszanak. Augusztusban elsoroltam ezeket az érveimet az egyetemi vezetőknek, s szeptembertől már el is indult a rendhagyó szak.

– *Szerencsés egybeesés az is, hogy Ön, mint a Pécsi Szimfonikusok vezetője, indította el ezt a képzést, hiszen így saját elvárásainak megfelelően taníthatja a növendékeket.*

– Valóban, hiszen így hidat képezhetek az utánpótlás és a nagyzenekar között. Látom, kik jelentkeznek, kik szereznek diplomát, és így számomra is sokkal könnyebb a válogatás. Egyfajta ösztöndíj-rendszert már most próbálunk kialakítani, hogy azok az ügyes hallgatók, akik utolsó évesek, egyre többször jöjjenek muzsikálni a pécsi együttesbe, hiszen így sokkal nagyobb gyakorlatra tehetnek szert.

– *Mennyiben tér el az önöknél folyó zenekari zenészképzés attól, ahogyan a többi iskolában, illetve a Zeneakadémián oktatják ezt a tárgyat?*

– Sok újdonságot nem találtam ki, csupán bővítettem az előttem is használt módszereket. A Zeneakadémián ugyanis Simon Albert idejében heti, órarendi órában folyt a zenekari zenészképzés. Van, aki állítja, hogy ezeken a foglalkozásokon csodák történtek, de sokan akadnak olyanok is, akik számára csupán egy haszontalan, unalmas óra maradt, amelyet igyekeztek ellőgni. Amikor én asszisztenskedni kezdtem, először Mihály András, majd Ligeti András mellett, a zenekari zenészképzés már nem volt külön heti óra. Az egyetemi zenekar a tanév során adott egy hangversenyt, s az erre való felkészülés, a

próbaidőszak során tanulták meg a növendékek azt, amit az együttes játékról tudni lehetett. Pécssett most annyi az újításom, hogy ezt a kétféle oktatást összeházasítottam. Vannak heti órák, s emellett koncerten is a közönség elé lépnek a növendékek. A zenekari zenészképzés eddig is szerepelt az órarendben, hetente egyszer három órában, de remélem, ez a mennyiség a jövőben nőni fog. Az órák keretében foglalkozunk a zenekari repertoárral, végigjártsszuk az anyagot. Igyekezünk helyretenni a hibákat, de nem az a cél, hogy a hallgatók „lemezkész” minőségben tanulják meg előadni az egyes állásokat. Inkább arra törekszem, hogy kialakítsak bennük egy képet az adott zeneszerzőről, annak stílusáról, s arról a korszakról, amelyben a mű született. Igyekezem elemezni az összes előadói kérdést is. A fél év lezárásaként pedig adunk egy koncertet, s ezt megelőzően egy bő héten át nap, mint nap próbálunk. Mindez ebben az első, kísérleti fél évben is így történt, s a decemberi hangversenyt visszahallgatva azt kell mondjam, az eredmény biztató.

– *Mi az, amivel még elégedetlen?*

– Azért attól, amit én optimálisnak tartanék, még eléggé távol állunk. Az lenne az igazi, ha sokkal szorosabb együttműködést tudnánk kialakítani a főtárgy tanárokkal, s mondjuk az oboa- vagy a klarinétórán szó esne azokról a konkrét problémákról is, amelyek egy zenekari állás esetében felmerülhetnek. Még tovább megyek, jó lenne, ha kamarazene-órán eljátszanák az adott zenekari darab részleteit, s zeneirodalom-órán pedig beszélgethetnének az alkotóról, s arról a korról, amelyben a mű – amellyel foglalkozunk –, született. Zeneelmélet-órán elemezhetnék a kiválasztott kompozíciót. Így valóban komplex képet kapnának a hallgatók.

– *Milyen művekkel foglalkoztak az első félévben?*

– Beethoven-darabokkal, hiszen az ő művészete a bécsi klasszika és a romantika határán áll, s egy sor nehéz játéktechnikai kérdést vet fel. Kis túlzással azt is mondhatom, hogy amelyik zenekar jól játszik Beethovent, annak igen komoly esélye van arra is, hogy hitelesen adja elő Mozart, Haydn, Bach műveit, és Brahmsot, a romantikusokat valamint XX. századi alkotásokat. A második félévben pedig a tervek szerint Mozart-művek következnek majd, s remélem, ilyen ideális alappal el lehet jutni egészen nagy távolságokra is.

– *S a többi tanár miért nem vesz részt ebben a komplex programban?*

– Úgy vélem, ostobaság lenne, ha ezt az új, most elindított programot tűzzelvással akarnám mindenki elfogadtatni, és keresztül vinni. Igazán kiváló főtárgy tanárokkal dolgozhatom együtt, hiszen Bánfalvy Béla és Gyöngyössi Zoltán mellett a Pécsi Szimfonikus Zenekar legjobb muzsikusi tanítanak az egyetemen. Egyelőre az a dolgom, hogy azzal a lehetőséggel, amit kaptam, élni tudjak, s megbizonyítsam, amit akarok, az jó. Ezt követően esetleg már a kollégáim is hajlandóak lesznek arra, hogy a több évtizede bevált tantervet újragondolják. S akkor lesz értelme majd mindezt formálni, hozzáidomítani a zenekarhoz. Az biztos, hogy ehhez, az én részemről is több évre lesz szükség. Hiszen ha nekem most egy összegző tantervet kellene írnom, amely meghatározza, hogy mit kell játszani a hegedűsöknek, a klarinétosoknak vagy az oboásoknak, nagy bajban lennék. Mindezt nem szabad elkapkodni. Elindultunk, jó úton járunk, s bízom abban, hogy egymásra támaszkodva mindez egyre jobbá és jobbá válik. Minél hatásosabban működik ugyanis a zenekari zenészképzés, annál nagyobb a hírünk, s annál több, tehetséges fiatal muzsikust felvételizik hozzánk. S ha a legjobbak kerülnek be az egyetemre, akkor nem kell kompromisszumokat kötnünk.

– *S most már zenekari zenész diplomát kapnak azok, akik Pécssett végeznek?*

– Nem, ugyanúgy hegedűs vagy klarinét diplomát vehetnek át. A különbség csupán annyi, hogy én rendkívül szőrös-szívű és kegyetlen tanár vagyok, s kikötöttem, ha valakiről úgy ítélem meg, nem tudta abszolválni az én tárgyamat, a zenekari zenész szakot, az nem kap diplomát.

– *Hogyan fogadták a megújult zenészképzést a növendékek?*

– Lelkesen. Eleinte nagyon sok félelem volt bennük. Mivel nem vagyok hagyományos tanártípus, ráadásul néhány esztendővel ezelőtt szereztem magam is diplomát, más a felfogásom a tanításról, ezért aztán a tanítványaim szerint érdekesek, s a megszokottól eltérőek az óráim. A foglalkozásokon ugyanis nemcsak próbálunk, nemcsak eljátszunk az adott művet a különböző karmesteri instrukciók szerint, hanem arra is törekszem, hogy párbeszéd alakuljon ki köztem és a muzsikusközött. Sokat mesélek a zeneszerzőről, a stílusról, az adott műről vagy egy konkrét

zenei kérdésről. S igyekezem a növendékekből is kihúzni azt, amit szerintem mindenki tud. Az egyik legérdekesebb tanulság, hogy mi mind sokkal okosabbak vagyunk, mint hisszük, csak nem szeretjük használni a fejünket. Ezekon a foglalkozásokon sokszor adok egy instrukciót, majd eljátszák a művet, s ha rossz, megkérdem tőlük, szerintük miért nem volt jó. Nem instruálok, hanem addig játszatom velük a darabot, amíg rá nem jönnek, mi a hiba. Általában elég hamar elkezdik kapiskálni az okokat. Sok időt eltöltünk ezzel, de megéri, hiszen így talán a fiatal muzikusokban is kialakul egyfajta reflex. Szeretném elérni ugyanis azt, hogyha a jövőben elkezdenek együttesben játszani, akkor azonnal nyissák ki az érzékszerveiket, hallgassák és érezzék a többiekét, s használják az eszüket is, hogy tisztában legyenek azzal, a produkció, amit bemutatnak, jó-e vagy sem. Legyen külső kontrolljuk, s próbáljanak maguktól is rájönni, hogyan lehet még jobbá tenni a játékot. Nagyon örülök annak, hogy a záró koncertünket követően számos üzenetet kaptam a hallgatóktól, amelyben arra kérnek, gondoljak át néhány dolgot a tananyaggal kapcsolatban. Ez azt jelenti, ők is használják a fejüket, van véleményük, s mindez érdekli őket.

– *Mit fog másképpen csinálni a következő félévben?*

– Az első, talán legfontosabb tapasztalatom, hogy valóban nagyon alaposan át kell gondoljam, milyen műveket játszunk el egymás után, hogyan haladjunk a könnyebbtől a nehezebb felé. A másik,